johanna.laakso@univie.ac.at

Fennougristiikasta ja fennistiikasta *extra muros*

Suomen ja sukukielten opetuksesta epäkansallisena tieteenä

universität wien

Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen nousu

- “Kansalliset tieteet”: suomalais-ugrilainen kielentutkimus on alusta alkaen olennaisesti sidoksissa unkarin ja suomen kielen alkuperän ja esihistorian tutkimukseen – osana kansallista itseymmärrystä
- Kansainvälinen tiede: suomalais-ugrilaisten kielten tutkimus perustui alusta alkaen eurooppalaisten oppineiden kansainväliseen keskusteluun ja kehittyi kiinteässä vuorovaikutuksessa samaan aikaan kehittyvän historiallis-vertailevan (indoeurooppalaisen) kielitieteen kanssa

Wienin observatorion johtaja Maximilian Hell, János Sajnovicsin työtoveri ja hänen ratkaisevan Lapin-matkansa taustavoima, Vardøssä 1769 "saamelaisessa"(?) asussa

universität wien

Fennougristiikka “paikan päällä”

- Kansallisvaltiokielen ja sen taustan tutkimus:
  - Suomessa, Virossa ja Unkarissa osana kansallisvaltion identiteetinrakennusprojektia > historiallinen kielitiede, nuorgrammaattis-positivistinen paradigma (?)
- Paikallisen vähemmistökielen tutkimus:
  - Venäjällä (suurimman osan 1900-luvusta) osana Neuvostoliiton aktiivista etno- ja kielipolitiikkaa > soveltava ja dokumentoiva kielitiede poliittisen paineen alla
  - Pohjoismaissa: eksotisoivasta “toiseuttamisesta” etniseen emansipaatioon (vrt. *lappologia > saamentutkimus*)

universität wien

Fennougristiikan kansalliset traditiot 20. ja 21. vuosisadalla

- Suomalainen (virolainen) ja unkarilainen valtavirta
  - historiallis-vertaileva ja nuorgrammaattis-dialektologinen perinne...
  - jonka rinnalle yhä voimakkaammin nousemassa kielitypologia...
  - sekä sosiolingvistiikan, kielipolitiikan ym. soveltava tutkimus
- Venäläinen valtavirta:
  - soveltava ja deskriptiivinen tutkimus “kansallisen filologian” tyyliin: tutkimuksen harjoittajista suuri osa kyseisten kielten puhujia
  - kielitypologia

universität wien

Fennougristiikka “vierailla mailla”

- Valistuksesta kansallisromantiikkaan: eurooppalaisten, erityisesti saksalaisten oppineiden kiinnostus eksoottisten kielten empiiriseen tutkimukseen
- Aineistonkeruu ja dokumentaatio, myös “holistisesti” (etnologia, folkloristiikka, uskontotiede...)
- Henkilötaustat: 2. maailmansodan ja Unkarin vuoden 1956 tapahtumien yhteydessä syntyneet virolaiset ja unkarilaiset diasporat, joukossa myös ansioituneita fennougristeja
  - Jälkikasvu? Motivaatio?
  - Miten fennougristiikka asemoi itsensä kylmän sodan jälkeisessä maailmassa?

universität wien

Fennougristiikan tulevaisuus *extra muros*

- Institutionaalinen pohja: fennougristiikka, nykyfilologia vai aluetiede?
- Miksi opiskella fennougristiikkaa? Rekrytointi ja opiskelijoiden motivaatio
- Miksi opettaa fennougristiikkaa? Tutkimusintressit vs. käytännön intressit
- Eloonjäämisstrategiat säästöpaineissa:
  - yhteistyö, *resource pooling* ,
  - poliittinen legitimaatio,
  - innovointi ja innovaatioiden myyminen?
- Mihin jäi kielisukulaisuus?

universität wien

Fennougristiikka, nykyfilologia vai aluetiede?

- Perinteisen konseptin mukainen fennougristiikka (alueellisin maustein): (historiallis-)kielitieteellinen motivaatio, yhteydet erityisesti lingvistisiin naapurialoihin (indoeuropeistiikka, turkologia jne.)
  - esim. Göttingen, München, Wien, Uppsala
- Fennistiikka / estonistiikka / hungarologia isomman kokonaisuuden osana, esim. skandinavistiikan (esim. Greifswald, Köln, Berliinin fennistiikka) tai slavistiikan (Berliinin hungarologia)
- Aluenäkökulma: esim. Pohjoismaat (ks. yllä) tai “Keski-Euraasia” (Bloomington)
- Pelkkä kielenopetus: sgr. nykykielen opetus yliopiston kielikeskuksessa tai esim. yleisen kielitieteen yhteydessä ei-ieur. kielenä
- Ovatko nämä sovitettavissa yhteen?

universität wien

Miksi opiskella fennougristiikkaa *extra muros*?

- Lingvistinen motivaatio: kiinnostus suomalais-ugrilaisiin kieliin / johonkin suomalais-ugrilaiseen kieleen
- “Epätieteellinen” motivaatio:
  - Kommunikaatiotarpeet (“suomalainen tyttöystävä”, “töihin Suomeen”)
  - Holistinen motivaatio: yleinen innostus (“Suomi on vain niin *cool*”) tai identiteetin rakennus (“suomalainen isoäiti”)
  - Kulttuurimotivaatio (“heavy metal”)
  - Miten näistä opiskelijoista saadaan (usein onnellisen sattuman kautta) suomalais-ugrilaisten kielten tutkijoita? Miten laajentaa heidän näköpiiriään sen yhden kohdekielen ja -kulttuurin ulkopuolelle?

universität wien

Miksi opettaa fennougristiikkaa *extra muros*?

- Mihin tarvitaan lähinnä tutkijoita kouluttavia aloja?
  - Epämääräisellä humanistisella “orkidea-asiantuntemuksella” voi itse asiassa olla kaupallistakin kysyntää – mutta osaavatko työnantajat etsiä tällaisia asiantuntijoita?
- Mihin tarvitaan ei-käytännöllistä lingvististä tietämystä ja osaamista?
- Kielen- ja kirjallisuudentutkimuksen levoton liitto nykyfilologioissa
- Monitieteisyyttä vai moniasiantuntemattomuutta? Miten paljon sisältöjä kehtaa yrittää tarjota?

universität wien

Tapaus COPIUS (edeltäjineen)

- Fennougristiikan laitosten yhteistyö (Wien, Szeged, München, Hampuri, Tartto, Helsinki; Turku, Upsala; Budapest ELTE)
  - kansainväliset talvikoulut (Wienin koordinoimat Erasmus-intensiiviohjelmat Wien 2013, Szeged 2014; München 2015):
    - pienen sgr. kielen kurssi, mieluusti syntyperäisen opettajan johdolla
    - työpajoja ja vierailevien gurujen luentoja
    - kollokviumi, jossa opiskelijat esittelevät töitään
  - Erasmus+-ohjelma INFUSE: talvikouluja ja blended learning -kursseja
  - INFUSEn jatko-ohjelma COPIUS: talvikouluja, kursseja, oppimateriaaleja
  - Mitä COPIUS-ohjelman jälkeen?

universität wien

Eloonjäämisstrategiat: voimien yhdistäminen

Hyödyt

- Päällekkäisen työn välttäminen
- Opetustarjonnan monipuolistaminen
- Huomio sisältöjen ohella myös käytäntöihin ja hiljaiseen tietoon
- Verkottumisen iloja ja initiaatiota alan yhteisöön myös opiskelijoille > motivoiva kokemus!

Vaikeudet

- Aikataulujen, teknisten vaatimusten ym. yhteensovittaminen hankalaa
- Yliopistoille “kansainvälistyminen” tavoitteena tarkoittaa eri asiaa kuin opiskelijoille ja opettajille
- Liikkuvuus ei sovi kaikille
- Kielimuurin yli rallienglannilla?
- Entä EU:n ulkopuoliset alueet?

universität wien

Eloonjäämisstrategiat: poliittinen legitimaatio

- Asiakaskuntana diaspora: esim. 1944 virolaiset ja 1956 unkarilaiset länsimaiden yliopistoissa
  - tämä motivaatio on kadonnut, eikä sitä täysin korvaa uusi “EU-liikkuvuus” tai jälkipolvien juurtenetsintä; muuttoperäinen monikielisyys on muutenkin sekä kielipolitiikassa että kielentutkimuksessa pitkään ollut lapsipuolen asemassa!
- Asiakaskuntana paikallinen vähemmistö: esim. Unkarin naapurimaiden vanhat unkarilaisvähemmistöt
  - poliittisesti vahva legitimaatio – mutta poliittinen legitimaatio ei takaa mielekästä sisältöä

universität wien

Eloonjäämisstrategiat: “innovaatioiden” “myyminen”

- Esim. COPIUS ja INFUSE: rahoituksen haussa perusteluna myös tulosten soveltuvuus muille pienille aloille. Periaatteessa kyllä, entä käytännössä?
- YDINONGELMA: uudelle, erilaiselle ja tilapäiselle on helpompi saada rahoitusta kuin olemassa olevan ja hyväksi koetun ylläpitämiselle!

universität wien

Eierlegende Wollmilchsau?

- Fennougristiikka *extra muros* yrittää tarjota
  - sekä kieliä että kulttuureja,
  - sekä käytäntöä että teoriaa,
  - sekä omaa että vierasta.
- Miten pitkälle mahdoton on mahdollista?